

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Vera Concilii Tridentini Historia

Contra falsam Petri Suauis Polani narrationem

Pallavicino, Sforza

Antverpiae, 1670

Capvt XVI. Duplex Galli contestatio in Senatu, varia negotiorum bellique
cuenta ob Parmæ controuersias.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11665

lius lectoribus innotescat, me commonent, vt ab initio reperam
quæ inter Pontificem & Henricum contigere; cum in narratio-
ne, iuxta ac in navigatione, opportunius iter non semper sit quod
rectius est, & expediat quandoque à portu quò tendimus recedere,
quò via certior ad ipsum teneatur.

1551

CAPVT XVI.

*Duplex Galli contestatio in Senatu, varia negotiorum belli-
que euenta ob Parmæ controuersias.*

A Ntequam Ascanius Corneus ad Galliæ Regis Aulam perue-
niret, statutum iam tandem fuerat à Rege coniugium inter
Dianam filiam, & Horatium Farnesium, ad eam vsque
diem suspensum. Remissus etiam fuerat à Rege Horatius Parmam
ad confirmandas ibi cum fratribus pactiones. Ascanio, sicuti dixi-
mus, spes generatim facta est, adiectumque, mentem Regis per
Monlucium Pontifici plenius patefactum iri. Interim Gonzaga
conspicatus, negotium studiosè protrahi, vt per eam moræ opportu-
nitatem Parmenses com meatum sibi colligerent, Brixellium occupa-
uit, Ferrariensis Principis oppidum, cuius vtile dominium tunc
erat penes Cardinalem Principis fratrem, & Gallicarum partium
in primis studiosum, quâ commodus dabatur aditus ad necessaria
quæque Parmam conuehenda. Hinc Monlucius excusationem
apud Iulium præten dit, quasi Rex eâ rei nouitate irritatus priorem
concordiæ voluntatem abiiecisset. Nec vllum etiam tum erga Octa-
uium adhibere diligentiam omisit Pontifex: cumque is promissum
quo se Regi prius obstrinxerat obtenderet, Iulius eum vetuit, addi-
to per Diploma quod memorauimus præcepto, dein commonito-
rio libello: ostenditque, posse his vti tamquam honestissimâ resi-
liendi causâ. Simul etiam & persuadere studuit, quando Gonzaga
vitra verborum minas nondum progrediebatur, opportunum non
esse, vt se in terrorem sumptusque coniceret. Spondit insuper, si
quid aduersus eum pararetur, se illi Parmæque, non solum ope, sed
præsentia, si opus esset, ad futurum.

2 Nihil tamen per eas adhortationes effectum est. Etenim quem-
admodum satis animaduertit Iulius, ac Cæsari significauit, nec
Octavius, Gonzagæ minis vehementer agitato, se vniquam tutum
putasset, nisi valido protectus thorace; neque Rex post auxilia
Octauii promissa destitisset vniquam ab incepto, ne suæ fidei per-
petuò exstimationem adimeret apud Italicos Principes; eum in
homi-

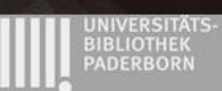
Part II.

H h

homi-

Cuncta extant in mandatis Pontificio Questori datis, ad Cæsarem missis, & Camaiano ad Florentiæ Ducem, & Monlucio in reditu in Galliam, & Achilli Grafio, Nuntio Veneto, 27. Augusti 1551. apud Burghesios; præter literas Dandini intra citandos. b. 1. Maij, ex Adriano lib. 8. & fuffius in literis Dandini.

Historiæ
Concilij Tri-
dentini.
Lib. II.
Cap. XVI.

1551.

^e Pactiones
extant apud
Burgheios.

hominum negotiis nimis noxia iactura sit, si adulterina veluti moneta habeantur nostræ pollicitationes, quæ sunt vnicum huiusmodi mercaturæ instrumentum. Eapropter reuersus in Galliam Horatius, pactiones suo ac trium fratrum nomine 27. Maij firmavit, pollicitus, Octauium Regi militaturum in qualibet expeditione, præterquam aduersus Sedem Apostolicam, consensurumque, vt Gallicus miles Parmam, aliasve suæ ditionis arces ingrederetur. Rex vicissim pollicebatur suam opem, quâ Parmam tueretur aduersus cuiuscumque impetum, conductis regio stipendio mille & quingentis peditibus, ac ducentis equitibus: & si ea vrbs oppugnaretur, maiora præsidia sub Gallicis præfectis, sed constituto supremo ductore Paulo Vitellio; qui Octauij locum teneret, & à Rege stipendium acciperet. Præterea si Farnesius Cardinalibus adimeretur à Cæsare prouentus, quos in illius ditionibus hi possidebant, illos à Rege compensatum iri. Aliæ simul conditiones adiectæ, quibus ad stabilem erga Regem clientelam obstricti Farnesij, verabantur per aliquot annos iniussu Regis cum Cæsare conuenire.

^g Intelligebat Pontifex, vnicam sedandæ procellæ rationem futuram fuisse, si Farnesius simul satisfaceret, simul Regi adimeretur suspicio, velle Cæsarem in Italia suum imperium augere. Quare statim ac rem cognouit, ad Octauium misit Alexandrum Cardinalem eius fratrem, ac deinde Ioannem Angelum Cardinalem Medicæ Farnesius consanguineum, qui cum Verallo ac Maffeo à Paulo paucis ante obitum mensibus Purpurâ insignitus fuerat, qui que inter primos tumultus ab eodem Paulo ad Parmæ custodiam Bononiâ missus, vbi Prolegatum, sicuti narratum est, agebat; ac tandem Cardinalem Sanctæ Floræ, Octauij sobrinum, qui omnes suo nomine plurima pollicerentur.

^d Litteræ
Dandini ad
Io. Baptistam
Montanum
à S. Laurentio,
30. Maij
1551.
^e Retulit Ferrariz
Dux
Dandino,
quod legitur
in huius epistola
ad Pontificem,
19. Augusti
1551.
^f Litteræ
Dandini ad
Pontificem,
10. & 12. Iu-
nij 1551.

Verum suæ mentis intimè conscius, eiusque interpretandæ in primis arbitrum misit Bononiam Dandinum, ^d Pontificiis epistolis Præfectum, qui eadem operâ & quæ bello opus essent pararet, & de pacis conditionibus ageret. Nec Octauius illi se amplius omnino difficilem ostendebat; seu id ex animo faceret, suas angustias ac periculum conspicatus, ne vnâ cum fratribus liberisque exutus bonis desereretur; seu id simularêt, vt hostes deluderet, donec Parmenses frumenta collegissent, pro eo ac ipse postea suadere ^e Gallo conatus est, ^f conquesto quod ea iniussu suo agitasset. Quamobrem vt res conficeretur, cohortante etiam Ferrariæ Duce, qui flagranti semper & numquam defesso studio pacem promouit, Dandinus ipse Parmam accessit, exceptus ab Octauio per summam erga Pontificem,

cem, cuius ille personam agebat, reuerentiam. Octavius Camerino minimè contentus, poscebat præterea Ciuitatem Nouam, non ignobile Piceni oppidum, & aliquos pecuniarios redditus cum aliis emolumentis. In hæc omnia largior Dandinus fuit, tum quòd ea sibi pretium angustum videbantur præ acquirenda Parma, & communi quiete; tum quòd gnarus erat, se in iis sui Principis voluntati conformari. Conuentum itaque fuit, vt à Pontifice mitterentur ad Octauium Diplomata à Senatu comprobata, quòd rebus cautius foret, per quæ iure beneficiario is Camerinum possideret; ac præterea, vt ipsi, & postea filio, Ciuitatis Nouæ regimen concederetur, adiecta etiam ex Pontificiis prouentibus octo millium scutorum in annos singulos pensione: Cæsar verò eidem eiusque patribus permetteret, vt liberè retinerent quidquid in ipsius ditionibus possidebant; simulque ipsi liceret diuendere quæ habebat in regno Neapolitano; aliquid insuper pecuniæ ad militem dimittendum suppeditaretur.

5 Petebat Octavius, tamquam præcipuam conditionem, vt dum ipse Diplomata cautionesque præstolabatur, Pontificiæ copiæ in Castro Franco continerentur, Cæsareæ verò ultra Tarum; affirmans, vbi iam sibi impetus ac damnum fuissent illata, atque ab hostibus collata signa in Gallos auxiliares suos, haud amplius concordiam sibi honestam futuram.

6 Ex altera parte Dandinus, suspicatus id arte agi quòd temporis spatium ad messem colligendam daretur, postulabat vicissim, vt sibi ab Octauio interim cautum esset, vel vrbe deposita in potestate viri sinceræ erga vtramque partem fidei, vel arce tradita Cardinali Sanctæ Floræ, vel datis idoneis obsidibus. Sed recusabat Octavius, & scripto dumtaxat se obligari consentiebat; ita tamen, vt hoc ipsum lateret, donec res conficeretur. Dandinus haud acquiescentem putabat illi conditioni, quâ fœderati rem ipsam inceperant, Octavius verò scriptum exhiberet, quod apud homines Magistratus viribus haud subiectos tantum valet, quantum vult qui scriptum exhibuit. Quare ad deliberandum de re Cardinales Camerarium & Medicum, simulque Alexandrum Vitellium, & Archiepiscopum Saulium Prolegatum in consilium vocauit. Omnes conuenere, fidentem scripto quod Octavius obsignasset, datâ Principis fide: atque ita si promissa violarentur, obtulit Camerarius quinquaginta scutorum millia de suo soluenda, totidem alia Vitellius; centum millia Saulius, Mediceus verò quidquid rei familiaris habebat, & præterea iacturam gratiæ Pontificiæ, quam inæstimabilem putabat. Ea de re certior factus Io. Baptista Montanus, qui erat in ca-

Historiæ
Concilii Trid.
dent.
Lib. II.
Cap. 16.
SIV
C

1551.

ffris, illorum sententiam comprobavit; adiecitque, vbi Octavius induxisset in animum urbem arcemve deponere, seipsum obsidem in illius potestatem iturum. His peractis, per certum hominem à Camerario ad Octavium delata responsio, cum vellent ij quatuor viri, quos nominauimus, apud Ioannem Baptistam Montanum se obsides constituere.

Verumtamen subiratum animum præ se tulit Octavius ob quamdam pecoris prædam, ab iis abactam qui erant Fidentinæ, quæ Burgum S. Donnini vulgò dicitur; & quia Gonzaga ad Tarum accesserat, iam iam traiecturus: negauitque, à se syngrapham conscriptum iri, nisi prius illatum damnum compensaretur, & Gonzaga subsisteret. De reparanda iactura pecoris, quæ ne centum quidem aureis æstimabatur, facile conuenere Pontificij. Quapropter Camerarius, cuius fidem ac singulare in Sedem Apostolicam studium in tota huiusce negotij serie summis per suas litteras laudibus Dandinus apud Pontificem extulit, celeriter Octavium adiit, oblato damni pretio, vnaque pollicitus, effecturum se, ne Casariani progredirentur. Quamquam autem Farnesius multa opponebat; tamen Camerarius eò cum Octauiio rem perduxit, vt hominem ad Gonzagam miserit, qui negotij statum nuntiaret, rogaretque ipsum vt sisteret: sed missus nuntius transgressas iam flumen copias offendit, & paruulum oppidum Nocerum nomine occupatum. Quamobrem Octavius tantum indignationis seu concepit seu simulauit, vt illicò rei tractationem abruperit. Neque quidquam valuit, quòd Gonzaga obtulerit Noceti restitutionem, capti non Casaris sed Pontificis nomine, & militum trans flumen reditum. ^g Superuenere Diplomata, sanctionesque Pontificis, perinde atque Octavius postularat, in Senatu vnanimis suffragijs comprobata, ^h & per amplissimam & legitimam formam: sed ille disertè respondit homini, qui missus à Camerario de iis certiore eum fecit, ac subinde alteri, quem Mediceus Cardinalis miserat iussu Pontificis, ægrè sibi subtrahentis ab ore dulcedinem illam concordia, quam certà quadam spe delibauerat: Mirari se ea sibi proponi; numquam inter se ac Pontificios firmiter conuenisse: ⁱ ad primam aggressione fuisse à se omnem concordia ansam abruptam: hostes se trans flumen reciperent; subditos suos illatis omnibus detrimentis releuant, & postea denuò negotium exordirentur. Nondum Pontifex neglexerat alterum argumentum, de quo nuper est facta mentio, vt concordia pateret aditus, & ad eam Octavius adduceretur bonà Regis Gallia pace, à cuius auctoritate illum pendentem, &

^g Litteræ
Dandini ad
Pontif. 12 &
15. Iunij, ad
Mediceum
Cardin.
17. Iunij
1551.
^h 20. Iunij,
vt in Actis
Consist.
1551.
ⁱ Litteræ
Dandini ad
Ferrariæ
Ducem,
22. Iunij
1551.

cuius

cuius viribus confisum animaduvertebat. Id autem erat, si ab Henrici animo suspiciones abraderentur de intentis à Cæsare incrementis: quare quò per maiorem dignitatem suam, Gallorumque securitatem rem gereret, effecit, vt Cæsar suis litteris ipsum rogaret (saluo quodcumque tandem esset Romani Imperij iure) se obstringeret, vbi pactio firmaretur, ad retinendam Parmam Sedis Apostolicæ nomine; Pontifex verò Regi spondebat, à se vrbi custodem, nulli addictum factioni, impositum iri, qui iuraret se illam Ecclesiæ seruaturum, nec vlli vquam concessurum.

8 Verùm Octavius reuera pellem sibi potiùs detràhi, quàm Parmam consensisset, ratus id & dignitati suæ indecorum, & posteritati perniciosum. Et Galli promissæ fidei deesse nolèbant; quin affectabant splendidos illos titulos, quibus oppresso subuenientes, & datæ fidei seruantissimi prædicarentur; reipsà ne spinam illam Cæsaris infixam lateri paterentur auelli. Farnesij Cardinales Româ recesserant, Alexander Vrbinum, ad illius vrbis Principem, sororis suæ virum, vnde postea Florentiam se contulit, humaniter ibi exceptus ab eo Principe, qui alioqui Pontifici beneuolus, ad eam expeditionem suppetias tulerat: * & Ranutius, S. Angeli Cardinalis di-

* Litteræ Dandini Bononiæ ad Cosmum Ducem, & ad Pontificem.

9 Dum hæc agitabantur, magnoperè Iulius conquestus fuerat de circumlatis ad Episcopos Galliæ regis litteris, in quibus de Synodo propria Gallicæ nationis agebatur; atque in Senatu sexto Aprilis exposulauerat, Regem intumulans quasi Oecumenicæ Synodi perturbatorem, ob huiusmodi priuatam Synodum indictam, & ob concussam in Italia pacem. Quapropter Henricus ad se purgandum iniunxit Paulo Termesio, quem Claudio Durfeo Oratori suo Romæ suffecerat, vt secretum Cardinalium Senatum adiret, ritumque legitimo regiam mentem exponeret. Id autem ab eo præstitum est 7. Julij; sed priuatâ ac reuerenti loquendi formâ, tametsi ante eam diem aliqua fuissent commissa in bello certamina. Libelli, quem legit & exhibuit Orator, hæc fuit summa: Rescivisse Regem per ingentem animi molestiam querelas, quæ apud venerabilem illum Senatum in se iactæ fuerant, quasi vellent peculiarem totius Gallicæ Synodum cogere in contemptum Oecumenicæ Tridenti promulgatæ. Mirum sibi supra modum videri, cum ipse à primis v-

Extat in contestatione Pauli à Termes, Gallici Oratoris; & in Diario Maffarelli.

In volumine mandatorum in Archivio Vaticano.

H h 3 que

Historia
Concilii Tridentini
lib. II.
cap. 16.

1551. que annis studisset hereditarium Christianissimi nomen factis explere, nunc in eo sacrosancto confesso fuisse deturpatum, perinde quasi potestatem in Religionis negotio sibi arrogasset. Numquam antea in Regis suspicionem venisse, Ecclesiæ & vniuersæ Christianæ gentis Principem, communem parentem, iudicem incorruptum, veritatis ac Principum patronum, velle munus tam nobile, assumptâ accusatoris personâ, deponere, nullâ prius admonitione benignè præmissâ: non id promerita esse & ea subsidia quæ ipse obtulerat Paulo, difficillimo Sedis Apostolicæ tempore, & fauorem, à se solo inter Principes præstitum, in gratiam Pontificiæ auctoritatis, Synodo Bononiam translata, & quæ bello tam diuturno, tam constanti, tam prospero sustinuerat, quò Religionem in Gallia & in Scotia tueretur: numquam in animum incidisse Regi, vt propriam totius sui regni Synodum conuocaret.

Rem ita contigisse. Cùm Rex graui cum animi dolore cognosceret serpentem per suas ditiones hæresim, inter alia admota remedia, fuisse à se admonitos Episcopos, vt per opportunitatem sacri Quadragenarij ieiunij suas Ecclesias inuiferent; quæ opus ibi essent, expenderent; paratique forent ad Oecumenicam Synodum adendam. Sed quoniam animaduertebat Rex, eos in obeundo suo munere desides esse, scripsisse ad Metropolitanos, diligenter obseruarent Episcopos, qui suo defuissent officio, vt in proprio nationis Concilio ex iuris præscripto punirentur. De cetero huiusmodi Concilium numquam indictum fuisse, nec voluisse Regem eo nomine significari totius Galliæ Concilium; sed solùm intendisse, vt in singulis prouincijs conuentus cogerentur, quos sacri Canones Synodos Prouinciales appellant, & quorum frequentiam præcipiunt; cùm tamen hi annos plurimos in Gallia non sine pietatis detrimento fuissent intermissi: nec vniquam cogitasse Regem quidquam moliri aduersus Apostolicam Sedem & Oecumenicum Concilium, cuius bono non modò vires, sed ipsam vitam impendere non dubitabat: iam vsque ab initio ea Nuntio fuisse à Rege significata per Cardinalem Lotharingum, & nunc iterùm eadem per Oratorem exponi vniuerso Senatui. Satis patere, in Italia pacem abrumpi, & arma suscipi cum perturbatione Concilij: qua in re contitere, Regem, si prouocaretur, eò se per inæstimabilem animi molestiam descensurum.

Inaudisse Henricum, peiorem in partem trahi, quòd ipse amicitiam cum Octauio exerceret: sed à Pontifice, sacroque Collegio se poscere, vt rem probè dispicerent, quò statuerent, num ipse quidquam

quam in eo ipsorum indignatione dignum commisisset. Fuisse sibi significatum ab Octauio, difficulter se posse Parmam tueri, urbem magni momenti Ecclesiasticæ ditioni, & Italicæ libertati, adeoque à se pecuniæ subsidia ab eodem Octauio fuisse flagitata, affirmante, se non ausum id à Pontifice poscere; quia cum ob alia innumera beneficia illi esset obstructus, per eam petitionem importuni sibi notam extimescebat. Subuenisse illi Regem, subsidij continuationem pollicitum, quemadmodum pecuniam suppeditarat ad eiusdem urbis defensionem Pontifici Paulo; ac postea Apostolicæ Sedi, dum vacabat, numquam repetitâ pecuniâ, quam illi mutuam dederat. Non licere modò, sed præcipi cuicumque homini Christiano, alienæ indigentia opitulari: nihil pactos, nihil molitos Farnesios, quod Apostolicæ Sedi, subiectionique boni clientis officeret: non indutum Parmam exterum militem, non regimen inuersum. Reputaret Pontifex & Collegium, an tam laudabile facinus commereret, vt propterea vniuersa Christiana Respublica peruerteretur.

12 Quò Rex sincerum rectumque animum suum luculentius probaret, offerre se, vbi Cæsar Placentiam, & quidquid in agro Placentino ac Parmensi occupauerat, Ecclesiæ relinqueret, idem de Parma ab Octauio effectum iri, dummodò ritè cautum foret, hæc omnia penes Ecclesiam ita permanfura, vt numquam abalienari possent. Præterea polliceri Regem, se Parmæ defensionem omisurum, si Pontifex suis illam viribus, prout opus esset, tuendam susciperet, sponderetque, numquam se illam aliis concessuram; ac Farnesiis, quæ passi fuerant damna compensaturum. Quòd si Pontifex iis quæ proponebantur reiectis arma capefferet, Regem haud degenerem suis maioribus animos exciturum in amicis suis sociisque defendendis. Ipsi in super ob oculos ponere, perturbatâ publicâ tranquillitate, quæ cuicumque Concilio necessaria est, nec sibi nec Episcopis suis licere ad Synodum conuenire; ac proinde se contestari, hæc & quæcumque alia mala res Christiana pateretur, sibi nequam imputanda; neque tamen propterea in quouis euentu velle Regem ab obedientia Apostolicæ Sedi debita se subtrahere. Deum Orator Pontificem demisè rogabat, vt ea contestatio publicis tabulis committeretur, reddereturque postea responsio, quòd ea de re Christianos omnes Principes edoceret.

13 Hæc contestatio (cum ad eam vsque diem in vtraque partium & voluntas & spes concordia vigeret) etsi habita in Senatu, extra tamen haud effluxit, itidem ac altera subsecuta contestatio mox recensenda, ibidem habita de Synodi rebus, quod pariter Suauis notat.

Historia
Concilij Tri-
dentini.
Lib. II.
Cap. 16.

1551.

tat, à quo etiam hæc rei celandæ ratio egregie seruari videtur: intentus enim ad eleuandam Principum iudicio Pontificiam auctoritatem, semper illam quasi ab eorum pedibus concuicam depingit; adeoque perpetuam in ipsos satyram contexit, dum illius contemptores eos effingit, quod ipsi tamquam turpem impietatis notam abominantur. Is itaque referens secundam contestationem, quam afferemus, & quæ priorem hanc complectebatur, nullam tamen facit mentionem siue obsequij quod ibi Rex professus est in Apostolicam iurisdictionem, siue religiosi animi, sibi calumniæ vertentis, veluti parum Religionis studio, quòd aliqua de se fuisset suspicio, quasi propriam Gallicæ nationis Synodum conuocasset. Sed parum foret id præterire silentio, nisi pro certo poneret, etiam illius cogendæ voluntatem in Rege fuisse, & hanc ipsam voluntatem promulgatam: cum ex aduerso liqueat, id meram fuisse suspensionem, ex ambiguitate verborum, tametsi non temere protectam. Etenim,

ⁿ In mandatis Graffio datus, Nuntio ad Venetos.

quemadmodum postea Pontifex factum excusans affirmavit, regis ad Episcopos litteræ ita sonabant; nec Lotharingi apud Nuntium declaratio ad delendam opinionem offensionemque publicam satis erat: & reuera verba constantur aere, scripta solidissime perseuerant; præsertim cum Henricus eas litteras Romam etiam misisset ad Antistites Gallia ibi degentes, atque etiam ad Archiepiscopum Auenionensem, vrbis scilicet Pontificiæ Antistitem: Pontifex vero hoc ipsum, tamquam minus malum, patienter tolerauerat; perinde ac etiam passus est euocatos à Rege Romæ fuisse Gallicos Præfules, & præterea Cardinales Ferrariensem ac Turnonium.

Sed ad contestationem regrediamur. Cum ea fuisset plurimâ reuerentiâ in Pontificis auctoritatem condita, & in arcano propolita, minimè opportunum visum est, illud responsi genus ipsi reddere, quod in apologiam degenerat, hoc est, scribendi formam vix à conuitij mendacitate seiunctam, adeoque plus habentem ad exasperandum acrimoniæ, quàm ad purgandam causam efficaciam. Potius cura erat, aliqua ex his temperamentis, quæ ibi proponebantur à Rege, in opus deducere: sed omnia vt auditu speciosa, ita factu ardua cernebantur. Placentiæ restitutio non ampliùs sperabilis erat, ob Caroli repugnantiam toties declaratam: Parmæ deditio duabus conditionibus adnectebatur, quarum alteram Rex, alteram Octauius nunquam expletam proclamassent. Non enim potis erat Pontifex urbem illam tam validè communire, vt satis tutam aduersus Cæsarem arbitraretur Henricus; nec eius loco ea rependere Octauius, quibus ipsi satisfieret. Cum igitur ita lis componi non posset,

1551.

vt omnes acquiescerent, existimabat solerti prudentiâ Pontifex, minus inter mala futurum in perturbanda tum pace tum Synodo, si bellum à se moueretur. Etenim dum ipse ferrum educeret, ferrum illis eripiebat, à quibus & ferocius tractaretur, & ferius reponeretur. Præuidebatur quippe, vbi Pontifex quiesceret, Cæsar, multò impatientius ferens Parmam tunc ab Henrico quàm prius ab Octauiio occupatam, arma suo nomine illaturus in Regem, Pontifici simul diffidens, quasi illius moliminis participi; adeoque bellum sæuius debacchaturum, vnde Synodus euanesceret. Contrà verò, si Iulij nomine arma stringerentur, accedente solùm per auxiliares copias Cæsare, pacem inter vtrumque Principem haud violatum iri; nec arduum fore, quòd aliqua ineundæ concordix Pontifici cum Rege aperiretur via; atque solos Gallos vt summum Concilio id temporis defuturos. Ad hæc rationes, rem Christianam vniuersè spectantes, accedebant propriæ Sedis Apostolicæ, quæ in commune omnium commodum etiam redundabant; eo quippe dumtaxat pacto periculum euitabatur, ne Parma in potestatem Cæsaris deuolueretur cum Ecclesiæ iactura, cunctorumque Principum querimonia. Huiusce rei ratio erat, quòd cum liceret Cæsari sua arma cohonestare tamquam Ecclesiæ commodata, adeoque communem inuidiam ac notam turbatoris auidique Principis declinare, hoc planè nomine rem gerebat; ac proinde ° per syngrapham promiserat, vt Parma si caperetur, in manu Pontificis permaneret.

° Diarium, 18. Maij anno 1551.

¶ Adrianus lib. 8. & Diarium, 30. Maij 1551.

¶ Diarium Massarelli Tridenti, 18. & 21. Iulij 1551.

¶ Diarium, 17. Iulij.

¶ Diarium, 1. Iulij. ¶ Litteræ Dandini ad Cardinalem Decanum Bononiæ, 11. Iulij 1551.

15 Igitur ad arma deuentum. ¶ Imperator exercitus erat Gonzaga, Pontificiis copiis præerant Io. Baptista Montanus, & Vincentius Nobilius (ille ex Balduino Pontificis fratre, hic ex eiusdem sorore nepos) Camillus Ursinus à Nomento, Alexander Vitellius, & cum Legati potestate Mediceus Cardinalis, frater Marchionis Meliniani, qui Cæsarei exercitus sub Gonzaga Legatus erat. Gallorum copix Mirandulam conuenerant, quibus Galeottus Picus Gallicarum partium imperitabat. Illic aliquid pugnatum est, prospero Pontificiorum successu. Ex altera parte Horatius Farnesius cum regio milite Bononiensem agrum vastauerat: Pontifex verò illi ademerat urbem ac ditionem Castri, de quibus ingens erat Iulio sollicitudo, tum ob Romæ propinquitatem, tum ob oræ maritimæ opportunitatem, quâ Galli, aliique ab ipsis sollicitati appellere potuissent. Verùm prudentia atque obsequium Hieronymæ Ursinæ à Petiliano, quæ Horatij mater eat, & tunc principatum illum administrabat, cum prohibuisset ne armis Pontificiis obfisteretur, Iulium adduxerat, vt solâ possessione militari contentus,

Pars II.

II

tus,

Historia
Concilij Tri-
dentini
Lib. II.
Cap. 16.

1551. tus, Hieronymæ reditus, ciuilemque administrationem relinqueret.

¶ Exat in volumine instructionum in Archiuo Vaticano.

Vbi Rex armis rem geri, excisamque concordia spem accepit, alteram huiusce sententiæ contestationem Vaticano Senatu suo nomine exponi iussit: Cum ad aures Regis Christianissimi peruenisset, in eo sacro Collegio quasdam opiniones disseminari de tutela Octauij Farnesij à se suscepta, quæ in dissidiorum semina conuerti possent, sedulo curauisse, ut per Paulum Termesium Oratorem suum, in eo Senatu totius rei à se gestæ ratio redderetur. Hic verò superioris contestationis capita recensebantur: sed quamquam Rex hæc aliaque plurima sinceræ voluntatis suæ, honestæque causæ argumenta efficacia protulisset, Pontificem tamen, cuius munus fuisset rixam omnem inter Principes Christianos extinguere aut temperare, maluisse bellum ciere, quo tota mox Europa conflagratura erat, omnisque ad Concilium aditus præcludendus. Ex quo patere, per nouam illam conuocationem, vniuersæ Christianæ Reipublicæ bonum nequaquam spectari, sed eam ex peculiari cum quibusdam conuentione fuisse habitam, quorum priuato commodo Synodus deseruiret, demptâ reliquis interueniendi contradicendi que potestate.

Palàm id fieri ex tota serie consiliorum Pontificis; qui cum potius diuexatam Ecclesiam releuare deberet, tam leui de causa rem Christianam perturbabat, nouis procellis Petri nauiculam exponebat, & noua odiorum semina inter Christianos Principes iaciebat: petere proinde Regem à Pontifice ac Patribus Vaticanis, ut æqui consulerent, quòd ipse contestaretur, se non posse suos Episcopos ad Concilium mittere Tridentum, quòd propter bellum nec liber nec tutus erat accessus; adeoque Concilium non vniuersale, sed peculiare futurum, non studio totius Ecclesiæ reformandæ, sed voluntate quibusdam Principibus gratificandi; & in posterum huiusmodi Synodi Decretis subditos suos nequaquam obstrictum iri. Regem iis vsurum præsidij, quibus Christianissimi maiores sui alii que vsi fuerant, à iure concessis; libertatem Ecclesiæ Gallicanæ defensurum: disertè tamen Regem profiteri, nolle ipsum Apostolicæ Sedis obedientiæ subiectionique se subducere (vbi Suauis ab hisce vocibus abhorrens, ipsarum loco *observantiam* ponit) quin conaturum id agere, ut in dies dignior Christianissimi titulo censeretur; seque interim ad feliciora tempora reseruare, quibus Pontifex Diuino actus afflatu arma deponeret, turbidosque animi sui motus sedaret. Horum omnium, bonâ ipsorum pace, publicum testi-

testimonium petere, & certa responsa, reliquis Principibus communicanda. 1557.

18 Haud censuit Pontifex hæc solemnia scriptorum certamina inter se ac Regem Romæ vulganda, quandoquidem nec ab ipsis pariter Gallicis ministris ea vulgabatur: nec poterat ipse aliquam dignitatis iacturam non pati, si non quod ad æquitatem, certè quod ad auctoritatem spectabat, quacumque tandem ratione in ea scena personam litigatoris præferret. Ex altera parte, ne silentium Regi ac Præsulibus Galliæ seu malæ causæ confessio, seu nationis abalienatæ despicientia videretur, responsionem Henrico & Episcopis Galliæ communicandam confici iussit. * Ibi querebatur initio Pontifex, se tam irreuerenter habitum in contestatione, cum Sedes Apostolica tam egregiis ornamentis beneficiisque Galliam decorasset, & cum plurima priuilegia, quæ difficulter ac longi temporis spatio Franciscus Rex, de Ecclesia optimè meritis, obtinuerat, eiusque obitu iam defluerant, Iulius vix in Sede collocatus vnico die cuncta Henrico confirmauerat: non tamen idcirco paternam charitatem nec spem abiici à Pontifice recuperandæ in Rege mutæ filij benevolentia; proinde nolle se aculeos retorquere, sed allatis rationibus simpliciter responsa reddere.

* In monumentis Barberinorum. Et extant etiam varia exempla in volumine instructionum in Archiueo Vaticano.

19 De rebus Parmensibus esse in comperto, quantâ Pontifex æquitate se gesserat, quâ suppeditatis exhibitisque subsidiis necessariis Octauio, quâ eo cohibito ne in eam urbem Pontificiam externas vires induceret cum Italiæ perturbatione, oblatis illi largis promissionibus per tres amplissimos Cardinales Farnesium, Sfortiam & Mediceum, ipsi sanguine coniunctos, qui honor non nisi Regibus exhiberi solet; quâ exercitâ in ipsum Regem eximiâ amoris honorisque significatione, misso ad eum Legato Ascanio Corneo sororis suæ filio, viro strenuo ac præclaro: ex his autem nihil à Pontifice præter verba reportatum; adeoque noxam vnicam, cuius ipse reus apud mortales audiebat, esse, quod se diutiùs deludi passus fuisset: splendidum nomen quod sibi Rex assumebat, quasi opitulantis oppresso, satis excusationi non esse: non omnem opem, etiam iusto possessori collatam, licere; nisi adsint conditiones, quas Iuris ratio, vsusque Gentium exigunt tum in ipsis hominibus, tum in tempore, loco, ac modo: nec pariter sufficere quod iactabatur, illius armis Ecclesiæ nomine Parmam defendi; cum certum esset, si petiisset Ecclesiæ eò suas copias inducere, portas custodire, aliaque militaris præsidij munia ibi exercere quæ Galli exercebant, petitionem ridiculam visum iri: proinde non alium nisi vanum dominij titulum

1551. lum Ecclesiæ seruari, aduersus quàm leges Iuris beneficiarij postulant, vbiq̃ue Gentium notæ.

Dein de Concilio: Et quod ad obstacula belli spectabat, ne possent eò Præsules conuenire, in primis respondebatur: Vbi id ita foret, Regi esse adscribendum, qui urbem Ecclesiæ ingressus pacem turbabat. Deinde, quò nubem omnem cogitati discriminis Pontifex diffilaret, offerebat cunctis Episcopis publicæ securitatis litteras, tam à se quàm à quocumque Christiano Principe amplissimè concedendas. Porro nimis futile videri quod opponeretur, ob denegatam pertinaciter ab vnica prouincia præsentiam posse derogari auctoritati Concilij, cunctis nationibus ad cunctarum vtilitatem indicti, imò expetiti, atque adiuti singulariter ab ipsius Regis parente: quare imitaretur potius Henricus inclytos maiores suos, qui per obsequia in Romanos Pontifices Christianissimorum cognomentum adepti fuerant. Absque graui noxa nequaquam ab eo posse Gallos Præsules detineri, qui reliquis cunctis Oecumenicis Concilijs magna cum auctoritate interfuerant, & cum eadem Tridentino interfuturi essent. Tum Regem hortabatur & obsecrabat Pontifex, ne se abripi sineret gloriæ proferendiq̃ue dominatus lenocinio, ad inueniliter cupideq̃ue quidquam agendum; nec potentiæ suæ, aut imbecillis viribus Ecclesiasticæ ditionis nimis fideret, memor, maiora Imperia (quod Deus ab ipso auerteret) concidisse, & interdum magis debili quàm potenti fauere homines Deosq̃ue. Postremam hanc vocem libuit mihi recitare, ne dissimularem vitium, quod tunc in Pontificiarum etiam litterarum Præfectis perdurabat; cum illius ætatis exculi litteratores confunderent præstantiam loquendi ad veterum Latinorum ac Ethnicorum formam. Postremò Episcopos Galliæ commonebat, vt enixis precibus à Rege veniam adeundi Concilij ab eo impetrare contenderent; aliter & dignitati Ecclesiæq̃ue plurimùm defuturos.

Extat in Actis Arcis S. Angeli, & in epistola scripta ab eodem Iacobo ad Morüllerium, Venetijs 8. Septembris 1551. impressa anno 1613. cum alijs scripturis, præsertim Gallicis: qui liber à nobis non semel citabitur.

Redditæ hæc responsio fuerit Regi, antequam inter ipsum & Concilium ea acciderint quæ mox afferemus, nobis planè non liquet. Vt cumque res habuerit, iam appetente Sessionis die, Turnonius Cardinalis, qui Venetias secesserat, iniunxit Iacobo Amiato, Abbati Bellofanensi, qui postea Antifiodorensis Episcopus fuit, vt afferret redderetq̃ue Patribus Tridentinis epistolam, eà quam retulimus inscriptione signatam: quæ sanè facta non aliud probant, nisi vt inde vulgi ora pabulum sumant, sæpè magis famelica rerum de quibus loquantur, quàm quibus vescantur.